

BAY ENDRE

KISVÁROSI MÍTOSZOK

Baka István: Szekszárdi mise

Van egy dunántúli kisváros, ahonnan az íróvá – költővé érő emberek sora távozott el. Utcáit, tereit, embereit, s nevét: Szekszárd, életük végeztéig sem képesek kivetni magukból, utálkozó elfordulással, fájdalmas nosztalgiával, vagy tárgyilagos tépelődések közepette újra és újra szólnak róla. Ilyen költő – s ezúttal debütáló író – Baka István is. Három novella, egy színjáték jelzi a talán sorsfordulóvá érő pályamódosítást munkás-

ságában. Kész íróvá serdülve lép most, első ízben a közönség elé. Amulva olvassuk, a költőként nem nagyon termékeny Baka István oly megkapó természetességgel ír, mintha mi sem lenne egyszerűbb ennél. Pedig bizonyára megszenvedett e gördülékenységért, míves szép szavaiért. Költőinknek ahhoz a nemzedékéhez tartozik, akik az esztétikai-etikai értékek primátusát érvényesítik műveikben a politikaiakkal, filozófiaiakkal.

kal szemben. Készsége a mítoszalkotásra a latin-amerikai írókéval rokon. Nem mindennapi erény ez jó öreg Európánkban – hisz épp hiánya miatt szorult hátrébb irodalmunk népszerűsége a spanyol-amerikaival szemben –, ráadásul szépérző-künnkel is összhangban áll; gyönyörködtet.

A „*Vasárnap délután*” kisfiúja a kocsmában Istennel egy asztalhoz ül, s fröccsöt fizet a kunyeráló öregúrnak; profán, s kicsit abszurd ötlet, bár a történet kedves bája nem hagyja sebet ejteni ezeket az éleket. A kisvárosi vasárnap délután unalmából kinövő képtelen kalandok – mint a csodaszarvas-ölés – álmok, a szürrealizmus valóságos apró részletekre épülő, de fölébe emelkedő világot idézik. Mélyen – a hellén mitológiai módján – emberi elképzelés a sátánnal, a világ sorsárólily módon döntő – sakkpartit játszó Isten. Egy pillanat elég, hogy minden más megvilágításba kerüljön. A „*Transzcendens etűd*” prózában elbeszélte elégia; végső értelme; minden időben, (mindenhol) szüksége van az embernek megváltó(k)ra, aki – míg a többség a gyávaság megerősített erődjébe vonul vissza – szenved, elbukik helyette. Ez a novella quasi folytatása a hős – a költő – személyén keresztül a „*Vasárnap délután*”-nak. A két elbeszélés és színműve „*A völgy felett lebegő lány*” motívumai átjátszanak egymásba, érzelmi, gondolati, de történésbeli közösség is létezik közöttük. A „*Szekszárdi mise*” a Mozart és Salieri kapcsolat ellentétpárja. Séner János – a sokban hasonló indíttatású muzsikusk és zeneszerző – Liszt árnyékában kucorog, s a mester észre sem veszi igyekezetét. A sikertelen kisember nem áll, nem állhat bosszút, – a zeneköltő óriás néhány motívumát is áttemelte Séner „*Szent érzet*” című egyszer hallott darabjából nagyszerű Férfikari rekviemjébe – sőt életét a bálvány munkássága tanulmányozásának szenteli. Telitalálat a Godard féle ballon captif kosarában folytatott beszélgetés, – melyből megismerjük a milleniumi kiállítást, Séner álmaiból életének csomópontjait – és a hajókabin-jelenet. Részértékei sem megvetendők: „*Mily sajnálatos, hogy mindez a szépség – ideértve a kiállítás többi részét is – pusztulásra van ítélve, mert nem időálló anyagból készült. S így bár édes hazánknak az ezredéves határokon belüli fennmaradásában a következő századokra bizakodással lehetünk, az első ezredév történetét reprezentáló épületszövet még legfőljebb húsz-huszonöt esztendeig szolgálhat tanulságul budapest látogatóinak...*” – szavalja Palóczy Lipót fönneséges vak-sággal. A templom padlatán holtan fekvő Séner

arcifejezése nem szálnalmat keltő, – végső látomása azok közül az elégtételek közül való, amiért érdemes meghalni – de diadalmas, a megbomlott harmónia helyreállt. Végül a nagy zeneszerző magyarságtudatát is megérti: a világhírhez ennyi, s nem több kellett belőle, honfitársai maguk igyekeztek megakadályozni, hogy megtanuljon magyarul...

Érdekes megfigyelni, mennyire más típust képviselnek az előző novellák a „*Szekszárdi mise*”-hez képest. Míg utóbbi a végzetes elragadtatással, szolid misztikumával kicsit a „*Karácsonyi madonná*”-ra emlékeztet, előbbieket szerkesztése, fölfo-gása nagyon is modern. „*A völgy felett lebegő lány*” a poétikus színművekkel – melyek őse Shakespeare „*Szentiván éji álma*” –, mint a „*Csongor és Tünde*” Pilinszky drámái, vagy Sütő András közelmúltban publikált „*Csillagvitész*”-e, tart rokonságot. A drámai elemek forrásvidékét a „*Transzcendens etűd*”-ben lelhetjük fel, de azon túlmutatnak, kiteljesednek. Valóságos mítoszt alkotott Baka az örök várakozást megtestesítő Mária Magdolna, a hipokrita, testi lelki nyomorék Léggömbárus, erdők, mezők tisztalelkű Vándora valóságból gyúrt valóságfeletti alakjainak szerepeltetésével. Plasztikus és légiesen könnyed alakok, jelenetek váltják egymást. Ez a dráma inkább filmre, mint színpadra kívánkozik.

Hirdeti: a kiválasztottaknak – legyen költő, fel-találó, vagy forradalmár – szenvedniök kell a méltatlan megváltottakért vagy megváltathatatlanokért. Csak áldozatok árán tudunk segíteni magunkon, s másokon. Prózája erősen intellektuális, prózaversbe hajló „szöveg”, – egy Rilke vers néhány sora, József Attila, Gyulai Pál reminisz-cenciák, Palóczy Lipót „*Ezredéves Kiállítási Kalauz*”-ának részletei épülnek be írásaiba – sok-féle eszközt alkalmaz a mondandójának adekvát forma megteremtéséhez. Nyelvi pallérozottságban Babitsot igyekezik – egy-egy pillanatra nem is sikertelenül – követni, formanyelve közérthető, nem riasztja el az olvasót. Az egykor vad, tagadó szürrealizmus mára klasszikussá érett (tisztult?) – Baka István ekként él vele – hagyományörző, finoman árnyalt novellákat publikált. Itt-ott ész-revehetőek még törések, a realista-naturalista képek nem mindig szervesültek a légiesebb, poétikusabb elemekkel. Prózai, drámai munkás-ságáról e néhány írás tükrében korai volna ítéletet alkotni, az azonban vitathatatlan, ígéretes tehet-séget ismertünk meg. (Szépirodalmi, 1984)

BAY ENDRE